

دو فصلنامه علمی - ترویجی علامه

سال دوازدهم - شماره پیاپی 39

بهار و تابستان 91

نقدی بر تحقیقات حقوقی - اجتماعی کمی و کیفی*

** سید محمد تقی علوی

*** امیررضا محمودی

**** نازنین ثریای ظفر

چکیده

امروزه در اکثر جوامع استعمال فرآیند روش‌های تحقیق در کلیه علوم اعم از علوم پایه، علوم انسانی و علوم تجربی به امری بدیهی تبدیل شده است. روش‌هایی که با استعمال آن‌ها کلیت نوشته از اغتشاش و بی‌برنامگی درآمده و شکل اصولی و منطقی به خود می‌گیرد. تحقیقات حقوقی - اجتماعی نیز از این قاعده مستثنی نیست. در این نوشته تحقیقات حقوقی اجتماعی در قالب دو روش کمی و کیفی مورد بحث و تدقیق قرار گرفته؛ به شکلی که بعد از شرح قواعد هر یک، آن‌ها را در چارچوب مثال قرار داده‌ایم تا تفاوت‌های هر کدام بیش از پیش جلوه کند. در نهایت به نتایجی در مورد گزینه‌های تحقیقی، راه‌های دسترسی سریع و عملی به تحقیقات و اطلاعات و مواردی از این دست رسیده‌ایم.

واژگان کلیدی: تحقیق حقوقی - اجتماعی، روش کمی، روش کیفی، انتخاب موضوع، آنالیز اطلاعات.

تاریخ پذیرش : 91/3/20

* تاریخ دریافت : 90/10/5

** استاد گروه حقوق دانشگاه تبریز

*** دکترای حقوق عمومی دولت‌ها

*** دانش‌آموخته کارشناسی ارشد حقوق خصوصی

مقدمه

در این مقاله برای انجام تحقیقات حقوقی-اجتماعی روش های کمی و کیفی مورد مطالعه و بررسی قرار خواهد گرفت. هر مدل از چندین تکنیک تحقیقی خاص استفاده می کند. برای نمونه، روش بررسی، مصاحبه و تجزیه تاریخچه ای می تواند از جمله تکنیک های تحقیقی باشد. نقاط مشترک متنوعی بین نوع اطلاعات و روش تحقیقی وجود دارد. در بسیاری از تحقیقات کیفی، اطلاعات کمی مورد امتحان و آزمایش قرار می گیرد و برعکس در بسیاری از تحقیقات کمی اطلاعات کیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد. متأسفانه، بدبینی زیادی بین طرفداران هر روش تحقیق وجود دارد. برخی میزان درک روشی را مشکل می دانند یا روش دیگر را تصدیق می کنند. مثلاً زمانی که برخی اندیشمندان، علم اجتماعی کمی را علم اجتماعی واقعی نامیدند، با مخالفت هایی روبرو شدند اما در نهایت این دیدگاه جایگاه اصلی خود را به دست آورد و یا در مقابل برخی بر این مهم پافشار می کنند که روش تحقیق کیفی به طور وسیعی توسعه یافته و به سرعت تحقیق کمی را پس زده است. (M. Henn, M. Weinstein and N. Foard, 2006, pp. 4-6) اگر چه هر دو روش پایه های علمی مشترک دارند، اما در برخی موارد متفاوت هستند. هر کدام نقاط قوت و ضعف و عناوین یا مسائلی که باعث درخشش آنها می شود را دارند. در جدول شماره 1 برای روشن شدن قضیه روش کمی و کیفی تحقیقات حقوقی-اجتماعی در مقابل هم قرار گرفته است.

روش کیفی	روش کمی
ساخت حقایق اجتماعی و معانی فرهنگی	سنجش حقایق خارجی یا واقعی
تمرکز بر روی فرآیندها و حوادث موثر بر یکدیگر	تمرکز بر روی متغیرها
مستندات معتبر است	موقعیت امور معتبر است

ارزش‌ها حاضر و صریح هستند	ارزش (کمیت) آزاد ملاک است
تئوری و اطلاعات ترکیب شده‌اند	تئوری و اطلاعات جدا هستند
مطالعه همگام با مقدمه است	مطالعه مستقل از مقدمه است
موارد و موضوعات کم هستند	موارد و موضوعات فراوان هستند
آنالیز شکلی می‌باشد	آنالیز آماری می‌باشد
محقق گرفتار بحث است	محقق مستقل از بحث است

(شکل 1) روش کمی در مقابل روش کیفی*

برای محققین مهم نیست که چه روشی را می‌پذیرند، آن‌ها سعی دارند از مشکلات موجود در این راستا اجتناب کرده تا در پی جمع‌آوری اطلاعات سیستماتیک باشند و از نظرات مقایسه‌ای به طور وسیع استفاده کنند. با درک هر دو روش، محقق دامنه تحقیق را خواهد دانست و هر دو را می‌تواند در یک زمان به شکل مکمل استفاده کند. یکی از اندیشمندان به نام راین (Ragin) در سال 1994 راهکاری را بیان کرده که بر این اساس روش‌ها یکدیگر را تکمیل می‌کنند:

«علامت‌های کلیدی معمول در همه روش‌های کیفی را وقتی می‌توان مشاهده کرد که آن‌ها را با روش‌های کمی مقایسه کنیم. بیشتر تکنیک‌های اطلاعاتی کمی، تلخیص‌کننده اطلاعات هستند. آن‌ها اطلاعات را خلاصه می‌کنند تا تصویر را بزرگ‌تر بینند.... روش‌های کیفی، برعکس برای درک بهتر اطلاعات مضاعف هستند. وقتی اطلاعات بزرگ‌تر می‌شوند دیدن جنبه‌های کلیدی موارد بسیار واضح‌تر می‌شود»
(T. Hutchinson, 2006, p. 7)

* Sources: Creswell (1984), Denzin and Lincoln (2003a), Guba and Lincoln (1994), Marvasti (2004), Mostyn (1985), and Tashakkori and Teddlie (1998).

الف: مراحل فرآیند تحقیق

جریان تحقیق نیاز به طی مراحل متوالی دارد. توالی حقیقی مراحل، بسته به نوع تحقیق حقوقی - اجتماعی متغیر است، اما چندین اصل پایه‌ای وجود دارد. مراحل برحسب نوع اطلاعات و نوع روش اعم از کیفی یا کمی با هم متفاوت هستند.

1- مرحله‌ها در روش کمی

فرآیند شکل‌گیری مطالعه کمی با انتخاب موضوع محقق آغاز می‌شود. انتخاب موضوع در تحقیق کمی به منظور مطالعه کلی مسایل و یا در جهت مطالعه مباحث حرفه‌ای یا علایق شخصی صورت می‌گیرد. مثلاً مطالعه تأثیرات طلاق، دلایل بزهکاری و یا تأثیرات بی‌خانمانی می‌تواند به عنوان موضوع تحقیق انتخاب شود. به هر حال، انتخاب یک عنوان برای شکل‌گیری کلی یک تحقیق در این روش ضروری است. در مرحله بعدی، فرآیند به نوعی شکل قاطعانه به خود می‌گیرد. در این مرحله محقق باید موضوع را مضیق کرده، یا بر روی یک سوال تحقیق (Research Question) که می‌توان در مطالعه موضوع آن را دنبال کرد تمرکز کند. به طور کلی این کار نیازمند مطالعه و مرور نوشتجات تحقیقی و ایجاد فرضیه است که غالباً از تئوری اجتماعی نشأت می‌گیرد. برای مثال، در یک عنوان کلی که دلایل بزهکاری را مورد بررسی قرار می‌دهد، سوال تحقیقی متمرکز که می‌تواند قاطع کلیت موضوع باشد، این سوال است که آیا میزان شدت و ضعف تعصب فرهنگی در پسران نوجوان مهاجر که فرهنگشان مشابه جامعه جدید نیست می‌تواند دلیل افزایش تمایل آنها به شرکت در اعمال بزهکاری باشد یا نه؟ در این راستا تمرکز بر روی دلیل خاص بزهکاری (یعنی درجه جذب) برای یک گروه خاص (یعنی پسران نوجوان مهاجر)، منجر به ورود محقق به

مرحله بعدی یعنی مرحله طرح یک مطالعه می‌شود. طراحی یک تحقیق نیاز به تصمیم‌گیری در مورد نوع موضوع یا نمونه انتخابی و چگونگی سنجش فاکتورهای مربوط بدان و چگونگی استفاده از تکنیک تحقیق به وسیله پرسشنامه آزمایشی دارد. بعد از طراحی طرح مطالعه، یک محقق شروع به جمع‌آوری اطلاعات می‌کند و معمولاً باید آن اطلاعات را به رایانه وارد کرده یا در فایل‌های مناسب ذخیره‌سازی کند. به محض این که اطلاعات جمع‌آوری شدند، محقق مرحله پنجم؛ مرحله آنالیز اطلاعات را شروع می‌کند. این مرحله یعنی کار کردن با تدبیر روی اطلاعات و اعداد با استفاده از نرم‌افزارهای کامپیوتر برای ایجاد چارت‌ها، جدول‌ها، شکل‌ها و آمار است. این اشکال و جداول به محقق یک شکل خلاصه شده‌ای از اطلاعات را نشان می‌دهد. پس محقق مجبور است در جهت معنی بخشی به این‌ها یا اطلاعات را تفسیر کند یا آن‌ها را مورد بحث و توضیح قرار دهد. با نگاه به اطلاعات آنالیز شده، با استفاده از دانش پیش‌زمینه‌ای که در رابطه با سوال و موضوع تحقیق موجود است و با توجه به تئوری‌های مفروض، یک محقق به سوال تحقیق پاسخ می‌دهد. محقق همچنین تفاسیر دیگری را نیز در نظر می‌گیرد و نتایج این مطالعه را با مطالعات دیگر مقایسه می‌کند و استنباط‌ها و دلایل وسیع خود را از آن‌ها بیرون می‌کشد. بعد از این مراحل در انتها محقق آماده مرحله پایانی یعنی مرحله اطلاع دادن به دیگران می‌شود. این به معنی نوشتن یک گزارش در مورد مطالعات در یک شکل خاص است، به زبان دیگر معرفی توضیحات مطالعه و ارائه نتایج به شنوندگان حرفه‌ای در یک یا چندین نشریه می‌باشد. (Mike McConville and Wing Hong Chui, 2007, pp. 47-61)؛ (مردیت، 1382، ج 1، 8-21).

2- مرحله ها در روش کیفی

اندیشمندان مراحل با تفاوت بسیار اندک از آنچه گفتیم برای تحقیق کیفی بر می‌شمارند. محققان کیفی با یک ارزیابی شخصی و با بازتاب اندیشه‌های خود آن گونه که در زمینه جامعه شناختی تاریخی جا دارد، تحقیق و مطالعه را آغاز می‌کنند. این یک خود آگاهی مضاعف نسبت به شناسایی جامعه و موقعیت خود محقق در جامعه است که از آن روزنه و جایگاه به مسایل و مباحث نگاه می‌کند. محققان کیفی بر روی سوال خاصی به صورت محدود متمرکز نمی‌شوند بلکه با یک فرایند کنجکاوانه و نامحدود مسایل را به شکل کلی مورد سنجش و بررسی قرار می‌دهند. مانند محقق کمی، یک محقق کیفی مراحل طرح مطالعه، جمع‌آوری اطلاعات، آنالیز اطلاعات و تفسیر اطلاعات را خواهد داشت. محتملاً محقق کیفی، مراحل جمع‌آوری، آنالیز و تفسیر اطلاعات را به طور همزمان و یا به شکل پس و پیش انجام می‌دهد. محقق کیفی همزمان با پیش بردن تئوری در طول این مرحله‌ها می‌خواهد یک تئوری جدید بسازد. در مرحله تفسیر اطلاعات، بسیاری از محققان کمی فرضیه‌هایی را که در مراحل قبلی مورد مطالعه قرار داده‌اند، مورد آزمایش قرار می‌دهند در حالی که محققان کیفی سعی در تولید مفاهیم تازه دارند و بر ساخت تفاسیر تئوریک جدید تاکید می‌کنند. آخرین مرحله، یعنی مرحله آگاهی دادن به دیگران در هر دو روش یکسان است، اما صرفاً روش گزارش برای نشان دادن نتایج متفاوت می‌باشد **Ian Dobinson and Francis Johns, 2007, pp. 17-41** و (کاترین، 1377: 17-30).

انجام مراحل مذکور لازمه یک پروژه تحقیقی است. یک محقق، دایره فرایند مراحل را در یک پروژه تحقیقی در مورد یک موضوع مشخص انجام می‌دهد. هر پروژه بر مبنای تحقیق قبلی ساخته می‌شود. اکتشافات علمی و رسیدن به دانش جدید نیاز به

فرآیند وسیع در قالب شرکت محققان بسیار در تعداد پروژه‌های بیشتر به طور همزمان دارد. یک محقق شاید بر روی چندین پروژه تحقیقی در یک زمان کار کند و شاید چندین محقق بر روی یک پروژه خاص فعالیت کنند. همانگونه یک پروژه را شاید در یک مقاله عالمانه و محققانه یا در چندین مجله به چاپ برسانند و بعضی وقت‌ها چندین پروژه کوچک در یک مقاله گزارش داده شود.

ب: مطالعات کمی و کیفی

برای روشن شدن هفت مرحله در تحقیقات حقوقی-اجتماعی، چیزی که دنبال می‌شود خلاصه‌ای کوتاه از چهار مطالعه کمی و دو مطالعه کیفی چاپ شده در مجلات بین‌المللی سال‌های بین 2000 تا 2004 در مورد مهاجرت از مکزیک به آمریکا است. نویسندگان از منظر آکادمیک متفاوت بوده و تکنیک‌های تحقیقی متنوعی را به کار بردند.

1- مطالعات کمی

1-1 - نمونه کمی شماره یک

در این مثال، تحقیقی در رابطه با حمایت رای دهندگان ایالت کالیفرنیا از آمریکا از قانون پیشنهادی 187 راجع به ممنوعیت مهاجرت به کالیفرنیا (منع مهاجرت اتباع مکزیک و کوبایی به ایالت کالیفرنیا و کاهش آرایه خدمات دولتی به آن‌ها) طبق فرایند تحقیق کمی مورد مطالعه قرار می‌گیرد. R. Michael Alvarez and Tara L. (Butterfield, 2000)

انتخاب یک عنوان: کالیفرنیا در مورد بسیاری از مسایل رفتارندم عمومی دارد. قانون پیشنهادی 187 در سال 1994 به منع آرایه بسیاری از خدمات اجتماعی و مراقبت‌های

سلامتی از مهاجران غیرقانونی دستور داد. نویسندگان می‌خواستند بدانند چه کسانی قانون پیشنهادی 187 کالیفرنیا را حمایت کردند و چرا؟

تمرکز بر روی سوال: در سال 1994، وضعیت اقتصادی کالیفرنیا در بحرانی‌ترین حالت خود پس از دهه 1930 بود (N. Blaikie, 2003, p. 13). در این میان بیش از میلیون‌ها شغل از دست رفت و باعث ایجاد مشکلات شدید بودجه‌ای برای ایالت و دولت‌های محلی شد. در این زمان از جانب ادارات ایالتی پیشنهاد قانون 187 برای پایان دادن به افزایش کلاهبرداری و سوءاستفاده از خدمات عمومی توسط مهاجران غیرقانونی داده شد. نویسندگان فکر کردند پیشنهاد قانون 187 موجب انتقال توجه عموم از مشکلات اصلی بوده، یعنی توجه عموم به اقتصاد بد و مشکلات بودجه‌ای دولت و انتقال توجه عموم به مساله مهاجران با معرفی جمعیت آسیب‌پذیر (مهاجران) به شکل سپر بلا بود. نویسندگان فکر کردند بومی‌گرایی (Nativism) می‌تواند بهترین منبع حمایتی رای دهنده‌ها در مورد قانون پیشنهاد 187 باشد. نژادگرایی به طور دوره‌ای در تاریخ آمریکا در جهت تأیید قدرت و مزیت‌های افراد بومی بر تازه واردها ظاهر شده است (Ibid, p 18). این یک نوع دلیل رقابتی بود که توجه را از مشکلات و ضعف‌های سیاسی به داخل خود مردم می‌کشید.

طرح تحقیق: محققین چند نمونه از داده‌ها را بررسی کردند تا چگونگی تناسب و رابطه آن‌ها را با مساله نژادگرایی ببینند. (برای نمونه: احساس رقابت با مهاجران و مقصر دانستن آن‌ها در مورد مشکلات اقتصادی مختلف)؛ تا متوجه شوند که چرا و چگونه رای دهنده‌گان از قانون پیشنهاد 187 حمایت کردند.

جمع‌آوری اطلاعات: محققین اطلاعات را از سازمان اطلاعات ملی آمریکا (National Survey Organization) درخواست کردند تا پرسشنامه‌هایی را به

3147 رای دهنده بدهند. رای دهندگان در مورد نژاد، وضعیت مالی، وضعیت اقتصادی جامعه، سطح تحصیلات، محل اقامت، عضویت سیاسی، ایدئولوژی سیاسی و وضعیت استخدامی مورد پرسش قرار گرفتند.

تحلیل اطلاعات: نویسندگان از آنالیز آماری پیشرفته برای سنجش نظرات و عوامل در جهت حمایت از قانون پیشنهاد 187 استفاده کردند.

تفسیر اطلاعات: نویسندگان دریافتند که قوی‌ترین عاملی که باعث حمایت از قانون پیشنهاد 187 بود، باور رای دهندگان در مورد وضعیت اقتصادی بود. رای دهندگانی که در مشکلات اقتصادی کالیفرنیا مهاجران را مقصر می‌دانستند و با مسائل سو اقتصادی و فرهنگی از سوی مهاجران روبرو بودند، کسانی نبودند جز لاتین‌هایی که با تحصیلات پایین کنار مهاجران جدید زندگی می‌کردند؛ اینها به شدت از قانون پیشنهادی 187 حمایت می‌کردند. مشرب‌های سیاسی و اعتقادات ایدئولوژیکی تاثیر کمی در رای‌گیری داشت. نویسندگان نتیجه‌گیری کردند که نژادگرایی منبع اصلی رای‌دهندگان در حمایت از قانون پیشنهاد 187 بود.

اطلاع رسانی به دیگران: نویسندگان یافته‌های خود را در انجمن علوم سیاسی جنوبی (Southern Political Science Association) 1996 منتشر کردند و بعداً مطالعه را به فصلنامه تحقیقات علوم اجتماعی (Social Science Quarterly) ارائه دادند.

1-2- نمونه کمی شماره دو

در این مثال تحقیقی در رابطه با اظهارات سیاستمداران در مورد مهاجران کوبایی و

مکزیکیی صورت گرفته است (Lisa Magana, Robert short, 2002).

انتخاب عنوان: محققان عبارت‌هایی را که کاندیداهای سیاسی در مورد مهاجران

کوبایی و مکزیکی اظهار کرده بودند مد نظر قرار دادند.

تمرکز بر روی سوال: نویسندگان تئوری ترکیبی - اجتماعی (Social Construction Theory) را به کار بردند، تئوری‌یی که مرتبط با چگونگی وضعیت گروه‌ها، اشخاص و سمبل‌ها توأم با برتر بینی فرهنگی است. آن‌ها در دیدگاه‌های بیان شده توسط کاندیداهای سیاسی در روزنامه‌ها چگونگی تشکیل سیاست‌های موجود با سپر بلا قرار دادن گروهی خاص در مشکلات اجتماعی را جستجو می‌کردند. آن‌ها می‌خواستند بدانند که چه عواملی که باعث ایجاد چنین سیاست‌هایی می‌شود. طرح مطالعه: نویسندگان اظهارات کاندیداها را در روزنامه‌های سال‌های (1999-1993) و همچنین وضعیت انتخابات محلی و فدرالی در سال‌های انتخاباتی و وضعیت سال‌هایی که انتخابات برگزار نشده و شرایط رفتاری هر دو حزب سیاسی حاکم آمریکا را آنالیز کردند.

جمع‌آوری اطلاعات: اطلاعات از مرکز اطلاع رسانی الکترونیکی Lexis-Nexu حاوی مقالات روزنامه‌ای با متن کامل به دست آمده است. تحقیق از منابع بر این اساس محدود شده بود که چه سیاستمدارانی در مورد مهاجران کوبایی و مکزیکی اطلاعات داده‌اند. آخرین نمونه‌های آن حاوی 495 مقاله بود.

تحلیل اطلاعات: نویسندگان به جداولی با درصدها و تست‌های آماری نگاه کردند. تفسیر اطلاعات: موضوع اصلی بحث مهاجرت غیرقانونی مکزیکی‌ها در طول شش سال بود. در اوایل موضوع بسیار منفی نشان داده شده بود چون که نتیجه سیاسی شدید در پی داشت. وقتی کاندیداها درخواست ایجاد هیئت موکلان ضد مهاجرتی را داشتند، کاندیداهای جمهوری خواه اظهارات منفی زیادی به ویژه در مورد مسائل فرهنگی و اقتصادی عنوان کردند. هیچ کدام از کاندیداهای طرفین در مورد مهاجرت

کوبایی‌ها بحث نکردند. نویسندگان پیشنهاد کردند که علم معانی و بیان سیاسی تبلیغی نسبت به مهاجرت یک دیدگاه منفی در اذهان عمومی ایجاد می‌کند. آگاهی دادن به دیگران: نویسندگان نتایج خود را در مجله تحقیقات حقوقی و علوم سیاسی (Review of Policy and Legal Research) به چاپ رساندند.

1-3: نمونه کمی شماره سه:

در این مثال تحقیقی در رابطه با نظرات و طرز تلقی سیاست مهاجرتی آمریکا و احساسات داخل و خارج گروهی جامعه مورد بحث و تدقیق قرار گرفته است. (Yeuch- Ting Lee, Victor Ottati, 2002) انتخاب موضوع: نویسندگان نظرات آمریکایی‌ها را در مورد مهاجرت مورد ارزیابی قرار دادند.

تمرکز بر روی سوال: نویسندگان بر روی قانون پیشنهاد 187 کالیفرنیا متمرکز شدند که برای عدم خدمات رسانی به مهاجران غیرقانونی طراحی شده بود. آخرین تحقیق نشان داد که بعضی از افراد تعصب زیادی در مورد گروه نژادی خود دارند و افراد غیر از نژاد خود را بد قلمداد می‌کنند. آن‌ها می‌خواستند ببینند این جهت‌یابی کلی چگونه موقعیت مردم را در مورد قانون جدید شکل می‌دهد این حمایت تاثیرات مهمی را در پی داشت. نویسنده‌ها سه فرضیه را در مورد نظرات مهاجرت‌های غیرقانونی مقایسه کردند:

1. تعصب داخل گروهی / خارج گروهی (همراهی مردم با گروه نژادی خود).
2. نگرانی‌های اقتصادی (ترس مردم برای از دست دادن شغل).
3. اطاعت از قانون (خواست ذاتی مردم در تبعیت هر کس از قانون).

طراحی و مطالعه: نویسندگان از یک پرسشنامه حاوی 10 سوال در مورد رفتار مهاجران استفاده کردند. آن‌ها جزئیاتی در مورد فرزندان مهاجران که در ایالات متحده به دنیا آمده‌اند و شهروند ایالت متحده محسوب می‌شوند، پرسیدند که باید فرصت آموزش در ایالت متحده را داشته باشند و آیا آن‌ها می‌توانند در قوانینی مثل پیشنهاد 187 رای دهند و ... . نویسنده‌ها سه نوع مطالعه را با هم ترکیب کردند که در آن داستانی در مورد مهاجران مکزیکی و پاسخ به سوالاتی در مورد مهاجرت و دیگر مسائل مربوطه جای داده شده بود. با تنوع سلیق و عقاید شرکت کنندگان و داستان‌ها، آن‌ها تصمیم گرفتند که سه فرضیه را تست کنند.

جمع‌آوری اطلاعات: برای جمع‌آوری و مطالعه اطلاعات دو گروه 100 نفری از دانش‌آموزان کالجی انتخاب شدند. یک گروه از ماساچوست و یک گروه از مکزیکو سیتی، شرکت کنندگان داستانی در مورد یک شخص فرضی که از مکزیک به ایالات متحده مهاجرت کرده و باید بسیاری از نتایج منفی را چنانچه قانون پیشنهاد 187 اجرایی شود، تحمل کند، مورد مطالعه و اظهار نظر قرار دادند. در مطالعه دوم، 286 شهروند آمریکایی که از چندین گروه متفاوت نژادی انتخاب شده بودند، داستان مشابهی ارائه شد و در مورد مهاجرت از آن‌ها سوال شد. در مطالعه سوم، 125 دانش‌آموز کالجی آمریکایی از کالیفرنیا انتخاب شد و از آن‌ها در رابطه با یک فرد فرضی که مهاجر کانادایی بود سوالاتی در مورد مهاجرت، تعلیم و تربیت کودکان، رای‌گیری، وضعیت اقتصاد در نتیجه مهاجرت و اهمیت اطاعت از قانون پرسیده شد.

آنالیز اطلاعات: در مطالعه اول، نویسندگان تفاوت زیادی بین دانش‌آموزان ایالت متحده و مکزیکی یافتند. 76 درصد آمریکایی‌ها در برابر 5 درصد مکزیکی‌ها علاقه‌مند به پیشنهاد 187 بودند، بقیه نظرشان ممتنع بود. در مطالعه دوم، آن‌ها تفاوت زیادی در

گروه نژادی در میان آمریکایی‌ها یافتند: آن‌ها دریافتند که 70 درصد از سفیدهای آنگلو (Anglos) (انگلیس و ...) 12/6 درصد آسیایی و آمریکایی‌های آفریقایی و 3/5 درصد از (Hispanics) برای قانون پیشنهاد 187 رای دادند. در مطالعه سوم، نویسندگان به طور آماری تاثیر داستان (مکزیک‌ها در برابر کانادایی‌ها) و باور در مورد خطرات اقتصادی و اطاعت از قانون را مقایسه کردند.

تفسیر اطلاعات: مطالعات نشان داد که سفیدهای آنگلو تفاوت وضعیت زیادی با مکزیکی‌های ملی و غیرسفیدها دارند. منبع عقیده سفیدهای آنگلو بسیار جالب بود. ترس از خطرات اقتصادی و اطاعت از قانون هر یک باعث ایجاد دیدگاه نامساعد در مورد مهاجران و در نتیجه حمایت از قانون پیشنهاد 187 می‌شد. به هر حال، فقط فاکتور نژادی در بی‌ارتباطی سوال در مورد تعلیم تربیت کودکان مهاجران پیش‌بینی شده بود. نویسندگان نتیجه‌گیری کردند اگرچه این یک فاکتور انحصاری نیست اما مساله نژادی برای بسیاری از سفیدهای آنگلو دیدگاه ضد مهاجرتی مهمی ایجاد می‌کند. آگاهی دادن به دیگران: نویسندگان مقاله خود را در مجله روانشناسی اجتماعی (Journal of Social Psychology) در جولای 2000 ارائه دادند و در اکتبر 2001 به چاپ رسید.

1-4: نمونه کمی شماره چهار:

این تحقیق مکزیکی را که از میزان بالای مهاجر خارجی به ایالات متحده برخوردارند مردم مورد آزمایش و ارزیابی قرار داده است (William Kandel, Douglas Massey, 2002)

انتخاب عنوان: «فرهنگ مهاجرت» که در آن مکزیکی‌های جوان انتظار و آرزوی زندگی و کار در ایالات متحده را دارند و مهاجرت را به عنوان یک بخش طبیعی از مسیر زندگی می‌بینند.

تمرکز بر روی سوال: محققین دانش‌آموزان مکزیکی در ایالت (Zacatecas) که مهمترین مرکز مهاجرت از مکزیک به ایالت متحده بشمار می‌آید مورد آزمایش و ارزیابی قرار دادند. نویسندگان معادله‌ای را برای فهماندن فرهنگ مهاجرت توسعه دادند که آن آرزوی مهاجرت اشخاص را پیش‌بینی می‌کرد. پیش‌بینی‌ها براساس ارتباطات اجتماعی افراد جوان با دیگر افرادی که مهاجرت کرده بودند گواهی می‌کرد.

طرح مطالعه: محققان از پرسشنامه استفاده کرده و مدارسی را در چند شهر بزرگ، یک شهر متوسط و دو روستای کوچک انتخاب کردند و بر روی دانش‌آموزان دوره‌های 6 تا 12 در مدارس تکنیکی سطح عالی، برای جمع‌آوری داده‌ها از 7061 دانش‌آموز متمرکز شدند.

جمع‌آوری اطلاعات: دانش‌آموزان یک پرسشنامه پنج صفحه‌ای را در کلاس‌هایشان پر کردند که در مورد مشخصات اجتماعی و دموگرافیک اعضای خانواده (سن، تحصیلات، شغل، مکان اشتغال، وضعیت تاهل و اعضای تحت تکلف)، تاریخچه تحصیل دانش‌آموزان، زمانی که برای تحصیل می‌گذرانند و کارهای عادی روزانه، آیا پدر دانش‌آموز در ایالات متحده بوده، تجربه مهاجرت فامیل‌های دانش‌آموز و آرزوهای خود دانش‌آموز پرسیده شد.

آنالیز اطلاعات: از جداول آماری و آزمایش‌های آماری نموداری استفاده شد.

تفسیر اطلاعات: محققان دریافتند که دانش‌آموزان و خانواده‌هایشان سرمایه‌گذاری خود برای پیشرفت در مکزیک را کاهش داده و بر روی مهاجرت سرمایه‌گذاری

می‌کنند و خواست ذاتی برای مهاجرت در افرادی که بزرگتر هستند بیشتر است. نویسندگان دریافتند که آرزوی کار در آمریکا در میان زنان کمتر است ولی با افزایش سن بیشتر می‌شود.

اطلاع دادن به دیگران: نتایج مطالعه در جلسه انجمن جامعه‌شناسی آمریکا (American Sociological Association) در سال 1999 ارائه شد و بعد ها در مجله اجتماعی (Social Forces) چاپ شد.

2: تحقیقات کیفی

2-1: نمونه کیفی شماره یک:

این تحقیق زندگی زنان لاتینی را در شهر کارولینای شمالی (North Carolina) مورد آزمایش قرار داده است (Sofia Villenas, 2001).

آگاهی دادن از موقعیت اجتماعی خود محقق: نویسنده می‌گوید او از نسل اول متولدین (Chicana) در لس‌آنجلس از خانواده‌های مهاجر اکوادور است. همچنین او یک معلم اسپانیایی دو زبانه در لس‌آنجلس بود و در کنار آن در دانشگاه کارولینای شمالی دکتری می‌خواند. او همچنین آموزگار دو زبانه برای کلاس‌های انگلیسی به عنوان زبان دوم (ESL) برای رانندگان اتوبوس و مادران در شهر کوچک کارولینای شمالی بود.

تصدیق جنبه‌ها: نویسنده با خود آگاهی یک جنبه فمینیستی براساس نژاد را برای توضیح ارتباط بین نیروی نژادی و اقتصاد سیاسی به کار برده است. او خود را به عنوان یک فرد داخلی بیگانه در هر دو جامعه لاتینو (Latino) فرض کرده و به خاطر

حرفه‌ای بودن در تکلم انگلیسی می‌توانست به خوبی ایدئولوژی نژادی و تجارب روزانه مادران لاتینو را در روستای کارولینای شمالی درک کند.

طرح مطالعه: نقش اجتماعی نویسنده او را به رابطه نزدیکی با خانواده‌های لاتینو و به خصوص با مادران لاتینو کشید که این مهم باعث شد در طول دو سال در حوادث اجتماعی، جلسات اجتماعی، جلسات مدرسه‌ای و توده کاتولیک در اسپانیا شرکت کند.

جمع‌آوری و آنالیز اطلاعات: نویسنده در نوار کاست داستان‌های شفاهی زندگی 21 عضو جماعت لاتینو که شامل 11 مادر که او با آن‌ها از نزدیک کار کرده بود را ثبت و ضبط کرد. او بنگاه‌های عمومی و مدارک شهر را که شامل روزنامه‌های روزانه محلی بوده آنالیز کرد.

تفسیر اطلاعات: در نوع نژاد پرستی (racism) زنان به عنوان مافوق و به عنوان مدل‌هایی برای رقابت و ذات مادری و اکثراً به شکل بی‌سواد بودند. در مقابل، مادران لاتینو خود را قوی و باسواد و طرفدار اصول برای زندگی می‌دیدند که مقدم بر چیزی بود که آن‌ها در شهر کوچک آمریکایی‌ها می‌دیدند. آن‌ها به زنان خانه‌غور می‌ورزیدند که در روحیه آموزشی مجزا سهیم بودند و این برای جامعه لاتینو امری مهم و حیاتی بود.

اطلاع دادن به دیگران: نتایج تحقیقات در فصلنامه مردم‌شناسی آموزشی (Anthropology and Education Quarterly) به چاپ رسید. همچنین توصیف چگونگی روش فمینیستی و تاثیرات آن در تحقیق او در (Harvard Education Review) در سال 2006 نشان داده شد.

2-2: نمونه کیفی شماره دو:

در این تحقیق محققان تجارب زنان مکزیکی را که مهاجرشان ثبت نشده بود پیگیری کرده و مورد ارزیابی قرار دادند. (Tracy J. Andrews, Vickie D. Ybarra, Teresa Miramontes, 2002)

آگاهی دادن از موقعیت اجتماعی خود محقق: نویسندگان جزو گروهی بودند که در زمینه انسان‌شناسی تحقیق کرده و موضوع تحقیقشان در مورد آمریکایی‌های بومی بود. یکی از محققین یک کارگر کلینیک بود که دارای تجربه کاری به عنوان مربی کلینیک سلامت عمومی نیز بود و محقق دیگر دانشجویی بود که شش سال بر روی تحقیق تعاونی و پروژه‌های کارورزی پزشکی (internship) قبل از رفتن به مدرسه پزشکی و کار بر روی این تحقیق وقت گذاشته بود.

تصدیق جنبه‌ها: مطالعه در رابطه با یک کلینیک سلامتی در منطقه‌ای که قبلاً تحقیقی در مورد مهاجرت زنان صورت گرفته بود شکل گرفت. نویسندگان یک نظام داخلی در رابطه با انعطاف کمک‌های کلینیکی را پذیرفتند. آن‌ها موقعیت‌های نئوکلاسیک اقتصادی و تئوری‌های اجتماع‌های بزرگ را ارزیابی کردند تا مهاجرت بین‌المللی را توضیح داده و آن‌ها را در فرآیندهای تصمیم‌گیری زنان برای مهاجرت مقایسه کنند.

طرح تحقیق: مطالعه در کلینیک کارگران کشاورزی (Yakima Valley Farm Workers Clinic (YVFWC)) در ایالت واشینگتن انجام گرفت. کلینیک مراقبت و سلامت، خدمات اجتماعی مورد نیاز مهاجران و کشاورزان فصلی و افراد بدون منابع مالی را ارائه می‌داد. این مرکز بزرگترین ارائه دهنده مراقبت پیش‌زایمانی بود و هر سال حدود 1300 زن از خدمات پیش‌زایمانی کلینیک استفاده می‌کرد. تقریباً 40 درصد این زنان مهاجران ثبت نشده از مکزیک بودند. محققان از سوال‌های استاندارد و سوالاتی بدون در نظر گرفتن نتیجه به زبان اسپانیایی برای محاسبه با 14 زن استفاده کردند.

جمع‌آوری اطلاعات: محاسبه‌ها در دو کاست ضبط شدند و در دو موضوع کلی

مشخص شدند:

1- تجربه عبور مرزی و محتویات آن

2- دلایل و انگیزه‌های عبور از مرز

نویسنده‌ها همچنین تحقیق را با فاکتورهای سیاسی، تاریخی، اقتصادی و دموگرافیک و زمینه محلی برای مهاجرت از مکزیک ترکیب دادند. آن‌ها به یک واحد «اولین پله‌های اطلاعاتی» دسترسی پیدا کردند که جزئیات «اطلاعات سلامتی» را داشت.

آنالیز اطلاعات: علاوه بر توضیح زمینه تاریخی و دادن پروفایل دموگرافیک، نویسنده‌ها اطلاعات را از چهارده زن آماده کردند. بسیاری از زنان از نواحی مرزی با خطرات زیادی عبور کرده بودند (مثل مسائل مربوط به زن بودن آن‌ها و مسافرت با بچه‌ها). انگیزه‌های آن‌ها پیچیده بود مثل رسیدن به همسر و اعضای خانواده که قبلاً مهاجرت کرده بودند و یافتن کار که فاکتور کلیدی به شمار می‌رفت.

تفسیر اطلاعات: افراد اجتماع‌های بزرگ و مدل‌های اقتصادی - نژادی براساس تجارب مردانه نمی‌تواند تجارب زنانه را تسخیر کند. سن و تاریخچه خانوادگی از فاکتورهای اصلی بوده و در فرآیندهای تصمیم‌گیری ترکیب می‌شوند. فرصت‌های کاری با مراقبت از فرزند و احساس مسئولیت خانه‌داری ترکیب می‌شوند. اطلاع دادن به دیگران: یافته‌ها در مجله علوم اجتماعی به چاپ رسید.

نتیجه گیری:

دانشجویان، استادان، محققان حرفه‌ای و دانشمندان در دانشگاه‌ها، مراکز تحقیقاتی و مراکز دولتی با همراهی تکنسین‌ها بسیاری از تحقیقات حقوقی-اجتماعی را اداره می‌کنند. این تحقیق قابل مشاهده برای افراد متوسط نیست. اگر چه نتایج ممکن است در نسخ و نوشته‌های خاصی دیده شود. دانش و اطلاعات اصلی و روش‌های تحقیقی محققان حرفه‌ای ماخذ مناسبی برای همه تحقیقات حقوقی-اجتماعی است. در این نوشته، ماهیت تحقیق حقوقی-اجتماعی آشکار شد و این که چگونه مراحل تحقیق انجام می‌گیرد و چه کسانی تحقیق را اداره می‌کنند. شاید در مورد گزینه‌های تحقیقی، راه‌های دسترسی سریع و عملی به تحقیقات و اطلاعات مورد توجه قرار بگیرد. در این تحقیق مشخص شد که چگونه جامعه علمی کار می‌کند و چگونه تحقیقات حقوقی-اجتماعی متناسب تعهدات علمی و وجدانی محققان به وجود می‌آید. در این مقاله مشخص شد که تحقیق امری است علمی و پیچیده و نمی‌شود که هر نوشته‌ای را که در چندین صفحه تهیه شده به عنوان تحقیق علمی قلمداد کرد.

منابع

- مردیت، گال (1382): روش‌های تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روان‌شناسی، جلد اول، ترجمه: احمد رضا نصر، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی و سمت.
- کاترین، مارشال (1377): روش تحقیق کیفی، پژوهش‌های فرهنگی، تهران،
- Ian Dobinson and Francis Johns, (2007), "Qualitative Legal Research", Edinburgh University Press.
- M. Henn, M. Weinstein and N. Foard, (2006), "A Short Introduction to Social Research", London Sage Press.
- Mike McConville and Wing Hong Chui, (2007), "Research Methods for Law (Quantitative Legal Research)", Edinburgh University Press.
- T. Hutchinson, (2006), "Researching and Writing Law", (2nd edition), Pymont, NSW: Law book Co.
- N. Blaikie, (2003), "Analyzing Quantitative Data", London Sage Press.